

En la mort del pintor i escriptor Joan Vilacasas

Josep Maria Ripoll

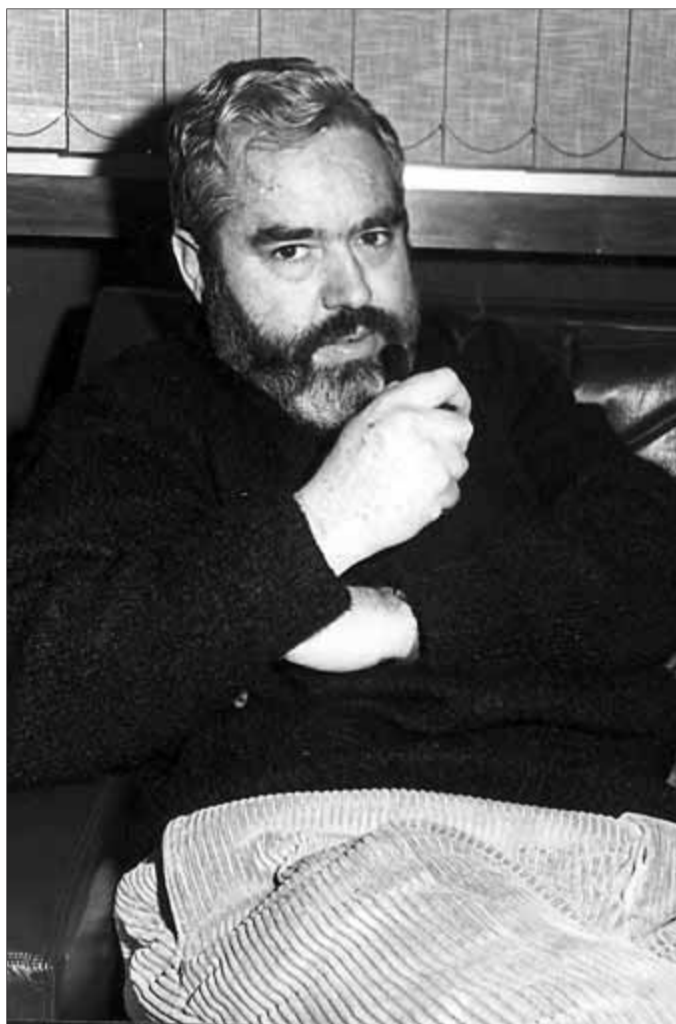
Res de sobrer

La mort de Joan Vilacasas, pintor i escriptor, ha tingut un ressò tirant a discret en els mitjans de comunicació. Semblat els últims anys, s'havia sobreviscut a si mateix en una residència, víctima d'una llarga malaltia. A la dècada dels 60, però, havia obtingut un prestigi internacional ben notable, del qual en són mostres les obres que té repartides per museus tan prestigiosos com la Tate Gallery londinenca. Nascut a Sabadell el 1920, donat a conèixer als anys 40 a l'Acadèmia de Belles Arts local, la seva obra pictòrica aniria evolucionant des d'un postimpressionisme de tocs naïf fins a l'abstracció a partir d'una llarga estada a París –fruit d'una d'aquestes beques de l'Institut Francès de Barcelona de què es beneficiaren tants artistes catalans del moment i de reconegut prestigi posterior.

Vilacasas trobà la seva forma d'expressió més característica en les anomenades *planimetries*, pintures abstractes de referents figuratius, inspirades en vistes aèries de ciutats. La geometrització, deutora de Mondrian i Léger, li conferirà una elegància molt personal que contrasta amb el traç brutalista de bona part de l'informalisme de l'època –per bé que ell també estigués adscrit al moviment.

Més endavant, als anys 80, les *astrometries* –vagament inspirades en els artefactes del cinema de ciència-ficció– confirmarien aquesta tendència a l'ordre i a la construcció –també visible en les escultures, naus espacials fetes de deixalles, o les ceràmiques, *marciàns* de terra cuita.

No es pot pas dir, però, que ell fos especialment ordenat: a la seva vivenda-estudi del carrer Consell de Cent s'hi acumulava una ingent quantitat d'objectes, recollits dels indrets més diversos, que conformaven un escenari entre enjogassat, misteriós i claustrofòbic, que en el seu bigarrament i el seu caràcter heterogeni deixava molt enrere aquella cèlebre associació de Lautréamont entre un paraigua i una màquina de cosir damunt una taula d'operacions. L'estudi de Vilacasas era un bon reflex del seu univers, a mig camí com estava de la ironia, el gust per les tradicions populars i el caràcter *pop* que resultava del conjunt. Bonhomí i acollidor però temperamental i suscep-

Joan Vilacasas va ser pintor, novel·lista i dramaturg. ARXIU

tible, extravertit i alhora malafiat, la modernitat de la seva pintura contrastava aparentment amb el to més tradicional de les seves novel·les, obres de teatre –firmades amb el pseudònim de Carles Valls–, guions per a ràdio i televisió i monòlegs per a Joan Capri. L'obra pictòrica i la literària compartien, però, el mateix sentit de l'humor i el mateix gust per la sobrietat, la claredat i la precisió: no hi havia res de sobrer ni en la línia ni en la paraula. Tot allò que l'una devia a Mondrian o Léger, l'altra ho tenia en comú amb Simenon.

Amic o conegut d'alguns dels creadors que més admirava, d'Yves Klein a Simenon mateix, només a Sabadell se li han dedicat, en vida, exposicions antològiques –a l'Acadèmia de Belles Arts i al Museu d'Art–. Cal celebrar, en canvi, que tant Edicions 62 –gràcies a Jordi Cornudella, sembla ser que instigat per Enric Casasses– com la sabadellenca editorial La Mirada hagin començat, aquests últims temps, a reeditar-li els textos, alguns finalistes de premis importants quan van aparèixer: de moment, s'han recu-

Joan Vilacasas
era cosmopolita i localista, popular, avantguardista sarcàstic i tendre

perat la novel·la semipoliciaca *Operació Viaducte* i els tendres i irònics *Sis contes*.

Tota la seva obra narrativa gira a l'entorn del món de l'art i les intrigues que l'envolten, amb l'excepció de *Jourdain 65*, centrada en els premis literaris. Si una part d'aquesta obra té un fort component satíric –*Matèria definitiva*, sobre la societat sabadellenca de la postguerra, i *Nnoba fygurassió*, sobre l'esnobisme d'algunes avantguardes–, l'altra part evidència una profunda tendresa de fons –*Operació Viaducte* i *Aiguafort del XII*–. Pel que fa a l'extraordinària *Doble blanc*, que acaba de reeditar-se, és la gran novel·la catalana a l'entorn de l'artista contemporani, molt anterior a *Benzina*, de Quim Monzó. Els dos pintors que hi apareixen, complementaris i contraposats alhora, es poden veure com un doble autoretrat del mateix autor, sempre propici a incloure la pròpia experiència autobiogràfica en l'escriptura.

Pel que fa al teatre i els monòlegs de Vilacasas, responen a un vessant més costumista –per això els signava amb pseudònim–, també prou característic del personatge.

Cosmopolita i localista, amant de les velles tradicions, dels Encants i del Molino, de Simenon i de *Star Wars*, de la puresa del romànic i de les parets blanques d'Yves Klein, avantguardista i popular, sarcàstic i tendre, Joan Vilacasas tenia força coses en comú amb el seu amic Joan Oliver, que va dedicar-li un poema, com també ho feren Salvador Espriu i Enric Casasses –mentre que Joan Brossa, que va viure a casa seva a París, li dedicà un llibre sencer–. Amb Oliver, també sabadellenc i vint anys més gran, l'unien aspectes com ara l'humor de ressons crítiques, la tendència a la sobrietat i la irrenunciabile voluntat ètica; però, si l'un va morir reconegut –ni que fos com a inconformista–, l'altre ho ha fet en un semioblit del qual només algunes persones i institucions de la seva ciutat natal i algun editor barceloní han semblat interessats a rescatar-lo. Caldrà, a partir d'ara, quan ja ens en falta una dimensió –la del personatge, un veritable *homenot*–, remirar i rellegir Vilacasas, pintor, gravador, ceramista, escultor, novel·lista i dramaturg, per retrobar-lo en la pulcritud de la línia i la concisió de les paraules.

Parlem-ne

Joan Solà

45 anys

A l'"Advertiment" inicial del volum IV de la *Història de la literatura catalana* (1972), dedicat al segle XVIII, Antoni Comas diu: "no és lícit d'entendre els segles anomenats de «Decadència» com un trencament o una ruptura total i absoluta amb la tradició: la llengua i la cultura han arribat senzillament a una situació d'anormalitat. [...] El lector s'adonarà que m'ha guiat una idea que arriba a fer-se gairebé obsessionant en el llibre: demostrar la continuïtat de l'ús i del conreu de la llengua i que la pèrdua de la consciència no arribà mai a ésser total". Era una parafrasi de l'"Hem viscut per salvar-vos els mots". L'any 1965 Comas havia guanyat la primera càtedra universitària de català de la postguerra: la qual podem dir que era també la represa de la càtedra de llengua catalana que la Diputació de Barcelona havia creat l'any 1912 perquè Pompeu Fabra pogués tornar de Bilbao per ocupar-se de la restauració de la llengua, però que, amb vicissituds varies, i amb dues dictadures com a murs de contenció, havia maldurat fins al 1939. Però aquell 1965 no s'hauria produït sense la pressió popular de feia tres o quatre anys: a la Universitat de Barcelona, Comas i algú altre ja havíem fet classes de català d'estranger, emparant-nos d'alguna aula buida de Filosofia i Lletres i de Ciències, i ell, que era professor de castellà, exposant-se a un expedient administratiu temible i fulminant (jo no: jo només era un estudiant desconegut).

De manera, doncs, que ara fa 45 anys mal comptats d'aquella enèsima represa. Gloriosa represa que ha conduït a una de les èpoques de més esplendor de la nostra llengua, literatura i cultura en general. No s'equivoquin, fills de casa bona: miracles com aquest sovint comencen amb unes obscures valentes arriscades emocionades i emocionants temptatives que el vent de la història s'enduu, però que un dia el mateix vent ens torna com un eco, emprenyador, sí, espanyolista de tota la vida, emprenyador per a vosaltres i encara més per a nosaltres, que no podem ser un poble normal i lliure però que ens neguem i ens negarem amb totes les forces a ser esborrats d'aquest terreny, d'aquest terror i d'aquesta terra dels nostres pares i de la nostra llengua.

Doncs la Facultat de Filologia i el Departament de Filologia Catalana van commemorar l'altre dia l'efemèride, amb una llarga intensa emotiva diversa al·lisonadora erudita i musical jornada que fou essencialment d'homenatge al creador de tot plegat, l'Antoni Comas, traspasat ara feia vint-i-cinc anys. L'espectador anava capint-ne l'essència sense haver-ne de destriar cap inexistent nota folklòrica, i si de cas només punyint-lo per dins algun record entranyable dels professors que anaven desgranant detalls de la història i trufant-los amb episodis històrics i literaris d'aquell immens segle XVIII. La glòria de Comas és que tractava la literatura catalana com una baula més de la literatura universal. Felicitem-nos, professors i alumnes, d'haver arribat fins aquí.